

מבט על, גיליון 1204, 20 באוגוסט 2019

יותר ממשחק: ישראל ודה-לגיטימציה בעולם הספורט

מיכל חטואל רדושיצקי, תומר פדלון ולוק וורתנאבי

תדמיתה הבינלאומית של מדינה באה לידי ביטוי בין היתר בתחום הספורט. בשנים האחרונות, ספורטאים ישראלים נתקלו במקרים שספורטאים ממדינות מוסלמיות נמנעו מלהתחרות מולם, כביטוי לדה-לגיטימציה של ישראל. בנוסף, ארגונים, דוגמת ה-BDS, מנסים לבטא ולעורר ביקורת נגד מדיניות ישראל באמצעות התנגדות לשיתוף ספורטאים מישראל בתחרויות. ניסיונות לבטל אירועי ספורט האמורים להתקיים בישראל ממחישים זאת היטב. ישראל מנסה להילחם בתופעה (ובשלב זה גם מצליחה בדרך כלל) תוך שיתוף פעולה עם גורמים מדיניים והתאחדויות ספורט ברחבי העולם. פעילות זו חשובה מכיוון שפלטפורמת הספורט הבינלאומית פונה לקהלים רחבים, לא פחות ואולי אף יותר מאשר זירת הדיפלומטיה הבינלאומית.

ארבעה אירועים המתקשרים לספורט שהתרחשו לאחרונה מאפשרים לנו לבחון את מעמדה של ישראל במערכת הבינלאומית באמצעותם. בחודש יוני זכתה קבוצת טורונטו ראפטורס באליפות ליגת ה-NBA, ובתגובה לכוונתו המוצהרת של אחד מבעלי הקבוצה להביא את שחקניה לישראל פתחה תנועת ה-BDS קמפיין למניעת הביקור; עוד יוזמה של ה-BDS ביוני הייתה קמפיין נגד חברת ההלבשה וההנעלה הגרמנית פומה, בתגובה לחתימה על חוזה חסות לארבע שנים נוספות עם ההתאחדות לכדורגל בישראל; ביולי אירחה ישראל את אליפות אירופה לנבחרות כדורסל עד גיל 20; ובאותו חודש נערכה רכיבת אופניים של 700 ק"מ ביוזמת בית הספר "אקדמיית התורה" (Torah Academy) ביוהנסבורג, שנועדה לחבר בין נערים ישראלים ליהודים דרום-אפריקאים, ברוכבם עם דגלים של ישראל ודרום אפריקה על אופניהם.

בעוד ששני אירועי התגובה הראשונים ביקשו לרתום את זירת הספורט להכתמה והשמצה של ישראל במערכת הבינלאומית, אירועי הספורט שהתקיימו ביולי סייעו למנף את הספורט ככלי להקניית לגיטימציה בינלאומית לישראל. ארבעת האירועים מלמדים על שתי תופעות שמשתלבות זו בזו: מאמצים עיקשים ובלתי-פוסקים של שחקנים לא-מדינתיים לפגוע במעמדה הבינלאומי של ישראל בטקטיקות של עוצמה רכה, ומנגד מאמצים אקטיביים של שחקנים מדינתיים ולא-מדינתיים גם יחד לשפר את תדמיתה של ישראל בעולם. ברקע לדיון, חשוב לציין, חברותה המלאה של ישראל במגוון של איגודי ספורט בינלאומיים, שכיאה לרוח הספורט – נוטים שלא להפלות את ישראל בזירה זו.

כדי להבין טוב יותר את השימוש בספורט בזירה הבינלאומית מול ישראל על ידי שחקנים מדינתיים ולא-מדינתיים, כולל איגודי ספורט מקצועיים, כדאי להתחיל בציון אבני דרך מהזירה הספורטיבית בשנים האחרונות.

בשנים 2016 ו-2017, אירעו שני מקרים שבהם סרבו ג'ודוקאים מהעולם הערבי ללחוץ את ידם של יריביהם הישראלים. היה זה בתחרויות שהתקיימו במסגרת המשחקים האולימפיים בריו ובתחרות באבו דאבי בהתאמה. במקביל, היו מקרים רבים בשנים עברו בהם נאסר על ספורטאים

ישראלים להתמודד תחת דגל מדינתם באירועי ספורט שהתקיימו על אדמת מדינה ערבית, וספורטאים מוסלמים סירבו להתחרות מול ספורטאים ישראלים. ביוני 2018, בעקבות החלטת ישראל להעתיק משחק כדורגל ידידותי בין ארגנטינה לישראל מחיפה לירושלים, ועל רקע קמפיין של ה-BDS, ביטלה הנבחרת הארגנטינאית את המשחק.

ארבעה חודשים לאחר מכן, באוקטובר 2018, נמנע מנבחרת הנשים הישראלית בכדורמים לשחק נגד יריבתה הספרדית במולינס דה ריי, אחת מערים רבות בספרד שאימצו את עקרונות ה-BDS. הדבר קרה למרות שמערכת המשפט הספרדית פסלה פרקטיקה זו, כששתי ערכאות גבוהות הגדירו אותה כאפליה. לאחר דיונים ממושכים בדרגים גבוהים, נערך לבסוף המשחק במקום חלופי בספרד (מה שהביא לירידה ברמת הסיקור ונוכחות קהל), כששר הספורט של ספרד זיזוה גירו פירסם התנצלות. הוא ציין כי "לספרד ... אסור להיכנע לארגונים כאלה", בהתייחסו ל-BDS. הצהרה כזו מעידה על דינמיקת יחסי הכוח שבין שחקנים מדינתיים ללא-מדינתיים.

במאי 2018, למרות קמפיין BDS שלילי נרחב, ישראל אירחה בהצלחה את מרוץ האופניים המפורסם ג'ירו דה-איטליה, שאיפשר לקהל עולמי להיחשף לישראל בפן חיובי ובמנותק מהסכסוך הישראלי-פלסטיני. בנוסף, באותה שנה ספורטאים ישראלים השתתפו בגלוי תחת דגל ישראל בשני אירועי ספורט במדינות ערב: אליפות העולם בהתעמלות אומנותית בקטאר וטורניר גרנד סלאם בג'ודו שנערך באבו-דאבי. התפתחות זו הייתה תוצאה של התערבות נשיא פדרציית הג'ודו הבינלאומית, מריוס וייזר, שהצהיר כי התחרויות תבוטלנה אם לא יותר להניף דגלים ישראלים.

ציון דרך משמעותי נוסף היה בתחילת 2019. בינואר ממשלת מלזיה סירבה בתוקף לאפשר לספורטאים ישראלים להשתתף בגלוי תחת דגל ישראל באליפות העולם הפאראלימפית בשחייה, שהייתה עתידה להיערך במדינה. בהתערבות הוועד הפאראלימפי הבינלאומי, הועמדה מלזיה בפני הברירה לאפשר לספורטאים ישראלים להתמודד בתחרויות (שהן בין היתר קריטריון למשחקים הפאראלימפיים בטוקיו 2020) תחת דגל ישראל, או לוותר על זכותה לארח את התחרות. מלזיה בחרה באופציה השנייה, שהובילה להחלטת הוועד הפאראלימפי הבינלאומי להעביר את האירוע ללונדון.

שתי מסקנות מרכזיות עולות מסקירת האירועים. ראשית, נראה שאנו עדיין בעידן שבו בזירה הספורטיבית שולטים גופים רשמיים וחוקי מדינה המחויבים לאידאליים ספורטיביים. כיוון שכך, הן בעולם המערבי והן בעולם הערבי, ההחלטות שמשפיעות על הספורטאים הישראלים ומקרינות על מעמדה הבינלאומי של ישראל לנוכח קמפיינים שליליים קולניים, מתבצעות בסופו של דבר על ידי בעל תפקיד מסוים או קבוצה מצומצמת של בעלי תפקידים. שנית, למרות שנראה כי תנועת ה-BDS ממלאת תפקיד מאחורי הקלעים, מאמציה כמעט ולא משיגים תוצאות ממשיות בזירת הספורט. עם זאת אין בכך כדי לומר שהקמפיין לא יימשך או שלא יצליח לקצור פירות בעתיד.

על כן, המסקנה היא שישראל חייבת לשקוד על טיפוח יחסי עבודה טובים עם האנשים המצויים במנגנוני קבלת ההחלטות הרלוונטיות בזירה הספורטיבית, וזאת משתי סיבות: הסיבה הראשונה היא שאיגודי ספורט רשמיים ורשויות מדינה הוכיחו כי הם נאמנים לרוח הספורט, ומאפשרים לספורטאים ישראלים להתמודד תחת הדגל הלאומי ישראל בדיוק כמו חבריהם לתחרות, כפי שהוכח מהמקרים של איחוד האמירויות, ספרד ומלזיה.

הסיבה השנייה היא היתרונות הנלווים לאירוח אירועי ספורט בינלאומיים - החלטה שבסופו של דבר מוכרעת על פי ההצעות המתחרות המוגשות לאיגודי הספורט הבינלאומיים. לשם המחשה, את זכייתה של ישראל בהצעה לארח את אליפות אירופה בכדורגל עד גיל 21 בשנת 2013, נוטים לקשור לעובדה שנשיא התאחדות הכדורגל דאז, אבי לוזון, ניהל קמפיין ארוך שנים לשיפור מעמדה של ישראל בקרב נשיאי ההתאחדות האירופית. על פי הערכות רבות קשריו של לוזון עם נשיא הפדרציה האירופית (UEFA) דאז, מישל פלאטיני, תרמו לזכיית ישראל באירוח. צעד חשוב נוסף בדרך לזכות באירוח אירועי ספורט בינלאומיים נוספים יהיה להגדיל את התקציב שהוקצה למשרד התרבות והספורט, שנכון להיום עומד על 0.03% בלבד מתקציב המדינה - נתון נמוך במיוחד בהשוואה למדינות ה-OECD. ללא התקציב הדרוש כדי לארח טורנירים, אפילו קשרים מצוינים עם נשיאי התאחדות הספורט לא יבטיחו לישראל מקום בשולחן ההצעות.

ולבסוף, על ישראל (בסיוע שחקנים לא-מדינתיים) להגדיל את המאמצים הפרואקטיביים שהיא עושה באמצעות שימוש בעובדות פשוטות מעולם הספורט שיש בהן כדי ללמד על היותה חברה דמוקרטית ופלורליסטית - מאפיין שנשלל באופן אסטרטגי ושיטתי על ידי קמפיין ה-BDS. הקמפינים של BDS נוטים להתמקד בקיפאון המתמשך בתהליך המדיני הישראלי-פלסטיני, אולם לעובדות כמו שילוב בני מיעוטים בכדורגל הישראלי יש רלוונטיות מובהקת, גם בהקשר זה. למשל, כיום יותר משליש משחקני הנבחרת הלאומית של ישראל הם ערבים אזרחי ישראל, וחלקם של השחקנים הערבים בנבחרות הכדורגל בגילאי נוער גדול אף יותר.

ברמה הלא-מדינתית, יש להתמודד עם קמפינים שליליים של ה-BDS באמצעות מאמצי חברה אזרחית של תמיכה בישראל. יש לעשות זאת גם בצורה רפלקסיבית, בתגובה לפעולות דה-לגיטימציה שנועדו להכתים את ישראל - כמו בדוגמאות של טורונטו ראפטורס ופומה מיוני האחרון, ובאופן מונע, באמצעות פעולה של בניית לגיטימיות עצמאית עם מטרה ארוכת טווח של רתימת אירועי ספורט לבניית גשרים - כמו אירוע רכיבת האופניים ביוזמת Torah Academy שהתקיים ביולי.

**מיכל חטואל רדושיצקי היא עמיתת מחקר במכון למחקרי ביטחון לאומי; תומר פדלון הוא חוקר (מלגאי ניובאואר) במכון למחקרי ביטחון לאומי; לוק וורתנאבי הוא מתמחה במכון למחקרי ביטחון לאומי.*